

Григорій МОНАСТІРСЬКИЙ

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ СПІЛЬНОТ БАЗОВОГО РІВНЯ

Обґрунтовано науково-методологічні підходи до дослідження проблеми модернізації технологій управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня на основі врахування гіпотези про їх розгляд як складних економічних систем. Визначено логіку дослідження цього процесу.

Наукове дослідження повинно ґрунтуватися на чітко викристалізованій методологічній базі, підпорядковуватися довершеній логіці наукового пошуку, що дозволить забезпечити адекватність, обґрунтованість і репрезентативність наукових розробок та практичну цінність і затребуваність прикладних рекомендацій.

Враховуючи діалектику модернізації технологій управління місцевим економічним розвитком як необхідного прояву ефективного розвитку, дослідження цього процесу повинно базуватися, з одного боку, на методологічному апараті, напрацьованому теоретиками місцевого економічного розвитку та модернізаційної концепції, що проаналізований в попередніх підрозділах роботи, а з іншого – на формуванні оригінальної методології, яка б відповідала інноваційності модернізації. Вказане визначає актуальність представленого дослідження.

Питання методології модернізації технологій управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня (ТСБР) фактично не ставилося в наукових дослідженнях, як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці. Натомість досить широко вивчаються методологічні аспекти управління місцевим економічним розвитком [1-4]. Ці напрацювання є цікавими для нас з огляду на те, що дослідити модернізацію технологій управління економічним розвитком ТСБР не можна без ретельного вивчення процесу управління місцевим економічним розвитком. В цьому контексті викликає інтерес дослідження російських вчених А.Гладишева, В.Іванова та В.Патрушева, які в процесі формування методології муніципальної науки пропонують елементи ноосферо-корпоративного підходу, врахування особистісного людського чинника в місцевому розвитку [1]. Запропонований підхід доцільно використати як методологічну основу формування «розумного муніципалітету», що передбачає комп'ютеризацію та автоматизацію основних та допоміжних процесів в місцевій економічній системі, забезпечення наукової основи управління економічним розвитком ТСБР. Т.Авдеева обґрунтовує методологічні засади дослідження економічного розвитку місцевого співтовариства як єдності спільноти людей, що мешкають в обмеженому муніципальному просторі, реалізують соціальну взаємодію та об'єднуються на основі почуття спільності [2, 63]. Таке трактування є для нас важливим з огляду на те, що модернізація технологій управління економічним розвитком ТСБР, як вже зазначалося, врешті-решт, орієнтується на покращення соціального добробуту членів територіальної громади, що забезпечується, переважно, економічними чинниками. З.Макашева та І.Каліннікова натомість зводять методологічні засади муніципального управління до визначення ключових термінів [4], що звужує потенціал методології муніципального управління, оскільки не дозволяє дослідити глибинну сутність процесів управління місцевим розвитком на основі «системи методів, форм, засобів та видів пізнання» [5, 350], визначити принципи дослідження.

Метою статті є напрацювання методологічних підходів до дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР як складних економічних систем.

В процесі дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР необхідно використовувати такі форми й засоби наукового пізнання, як гіпотеза, концепція та теорія. Відповідно до теорії наукового пізнання, гіпотеза – це форма й засіб наукового пізнання, за допомогою якого формується один з можливих варіантів вирішення проблеми, істинність якої ще не встановлена і не доведена. Концепція – це форма і засіб наукового пізнання, яка є способом розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї теорії. Теорія – це найбільш адекватна форма наукового пізнання, система

достовірних, глибоких та конкретних знань про дійсність, яка має струнку логічну структуру і дає цілісне, синтетичне уявлення про закономірності та суттєві характеристики об'єкта [5, 338]. Зокрема, автор висуває гіпотези про дослідження ТСБР як економічної системи; поліелементний характер місцевого економічного розвитку; первинність технологій управління в механізмі управління місцевим економічним розвитком [6]. Розробка теорії є вагомим внеском у формування нової парадигми розвитку певного об'єкта. Так, ми висуваємо теорію ієрархічності управління місцевим економічним розвитком. Діалектичне поєднання гіпотези, концепції та теорії дозволяє сформувати ґрунтовну теоретичну базу дослідження на основі науково обґрунтованої методології та логіки наукового пізнання.

З огляду на багатогранність об'єкта управління, дослідження проблеми модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР повинно базуватися на синтетичній єдності наступних підходів: системного, комплексного, міждисциплінарного, синергійного, організаційного, інноваційного, ієрархічного, корпоративного, регіонально-цілісного, гуманістичного.

Системний підхід має формувати концепцію дослідження. Зокрема, як складна полісистема, що інтегрує низку підсистем, розглядається нами ТСБР [7]. Відповідно до теорії систем, управлінню економічним розвитком ТСБР притаманні такі ознаки: організованість (управлінські впливи здійснює не просто хаотичний набір органів місцевого самоврядування, державної влади та менеджерів суб'єктів господарювання, а чітко структурована їх сукупність, кожен елемент якої (що також є системою) має свої функції та повноваження); взаємозалежність (управлінські елементи взаємопов'язані один з одним, зміна параметрів функціонування одного управлінського підрозділу призводить до порушення усталених умов роботи всієї системи); відкритість (системі управління місцевим економічним розвитком притаманна властивість змінюватися під впливом зовнішніх (економічних, соціальних, політичних) факторів, які об'єктивно враховуються в її діяльності. Водночас, цей зв'язок є двостороннім: функціонування системи управління здійснює вплив на зовнішнє середовище, обмінюючись з ним управлінськими ресурсами. Відкритість муніципальної управлінської системи зумовлена відкритістю ТСБР як системи, що взаємодіє з довкіллям та іншими спільнотами); детермінованість (зміни, які відбуваються в системі управління місцевим економічним розвитком завжди мають певну причину, що потрібно враховувати при розробленні управлінських рішень та прогнозуванні наслідків їх впровадження); динамічність (система управління місцевим економічним розвитком не є незмінною, вона постійно розвивається під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників); цілеспрямованість (діяльність системи управління місцевим економічним розвитком підпорядкована певній меті, досягнення якої визначає сутність її існування). Як систему з притаманними їй функціями, ознаками, особливостями необхідно розглядати й модернізацію технологій управління місцевим економічним розвитком, що дасть змогу відповідним чином структурувати модернізаційний процес, ліквідувати його слабкі ланки, імплементувати новаторські елементи.

Системний підхід необхідно використовувати при проведенні аналізу складових ресурсного потенціалу ТСБР, визначенні ефективності формування економічної бази місцевого розвитку, структуризації інноваційних технологій менеджменту в управлінні місцевим економічним розвитком, пошуку економічних важелів забезпечення соціального добробуту населення як сукупності якісних та кількісних стандартних параметрів життя. Принцип системності, оцінка оптимальних життєздатних розмірів системи є методологічною основою формування муніципальної корпорації як інтегрованого об'єднання кількох населених пунктів. Застосування системного підходу в дослідженні, який базується на методі системного аналізу, зумовлено тим, що він дає змогу: розкласти кожен проблему на складові, виявити реальні внутрішні глибинні причини незадовільного функціонування певної системи, а не робити узагальнені поверхневі безпідставні висновки; розчленувати системи, що досліджуються (ТСБР, її економічний розвиток, управління цим процесом, модернізацію управлінських технологій) на підсистеми, що складаються з певних блоків, виявити взаємозв'язки між ними, визначити межу допустимих коливань параметричних характеристик підсистем; виявити зв'язки ТСБР з системами іншого ієрархічного рівня та функціональної спрямованості, врахувати їх вплив на розвиток муніципальної системи та ефективність функціонування суб'єктів управління місцевим економічним розвитком локального рівня; визначити вплив управлінських рішень на кожен елемент економічного розвитку ТСБР, виявити їх прямий чи опосередкований зв'язок зі зміною умов життя кожної соціальної групи в структурі територіальної громади.

Реалізація системного підходу до дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР є неможливою без застосування комплексного підходу, який передбачає всебічне врахування всіх елементів місцевої економічної системи та підпроцесів її економічного розвитку. Так, модернізація технологій управління антикризовим розвитком ТСБР передбачає модернізацію

інформаційно-маркетингового інструментарію муніципального управління, його кадрового потенціалу, принципів формування та реалізації місцевої економічної політики. Осучаснення технологій управління комунальним сектором місцевого господарства не можна абстрагувати від модернізації технологій управління іншими секторами місцевої економіки, адже комунальний сектор здійснює двосторонню взаємодію з цими секторами, є суб'єктом конкурентної боротьби на ринку комунальних послуг. Комплексний підхід вимагає застосування «принципу діаманту» до реалізації поставлених завдань, що полягає в дослідженні різних граней економічного розвитку ТСБР з різних точок зору та концептуальних зрізів розвитку локальної спільноти взагалі. Так, дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком обов'язково має враховувати компоненти муніципального соціального, екологічного та політичного розвитку, оскільки економічна складова загальносистемного розвитку муніципальної системи лише в поєднанні з іншими видами її розвитку спроможна забезпечити триєдність процесу розвитку та реалізацію місії ТСБР.

Складність ТСБР як багатоелементної системи, комплексність її розвитку, широка функціональна спрямованість управлінського механізму забезпечення економічного розвитку муніципальної системи вимагає застосування апарату багатьох наукових дисциплін: загальної економічної теорії, макроекономіки, мікроекономіки, регіональної економіки, теорії організації, загальної теорії управління, теорії державного управління та місцевого самоврядування, економічної та соціальної географії, теорії державних та муніципальних фінансів, муніципального менеджменту, історії, соціології, конституційного та адміністративного права, статистики, демографії, економетрії, маркетингу. Міждисциплінарний підхід у поєднанні з системним підходом створює можливість оперування всією сукупністю загальнонаукових та спеціальних методів дослідження в процесі вивчення напрямків модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР, які вироблені різними науковими напрямками.

Синергійний підхід до дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР передбачає вивчення всіх аспектів осучаснення управління місцевим економічним розвитком крізь призму закону синергії, за яким «будь-яка система має такий набір ресурсів, за якого її потенціал завжди буде або значно більшим від простої суми потенціалів ресурсів, що до неї входять, або істотно меншим» [8, 82]. Це положення визначає синергійний орієнтир наукових розробок: кожна пропозиція має оцінюватися з огляду на необхідність забезпечення позитивного синергійного підсилення всіх елементів муніципальної економіки та убезпечення від можливості настання синергійного колапсу. Останній є результатом прояву негативного ефекту синергії, коли об'єднання елементів зменшує сукупний потенціал системи. Прикладом цього є блокування роботи місцевих рад, внаслідок боротьби антагоністичних фракцій», штучне територіальне чи функціональне об'єднання ТСБР, що не здатні забезпечити виконання нових функцій та реалізацію нових потреб, породжених ефектом масштабу. Синергізм є своєрідним критерієм правильності вектору наукового пошуку.

ТСБР є складною соціальною організацією, що дозволяє поширити в процесі дослідження управління її економічним розвитком принципи організаційного підходу, напрацьовані теорією організації. Так, при дослідженні тенденцій та чинників економічного розвитку, існуючих технологій управління цим процесом та перспектив їх модернізації доцільним є використання двоїстої природи організації як системи і як процесу. Застосування організаційного підходу дає змогу вмонтувати модернізацію технологій управління економічним розвитком ТСБР в рамки системи законів організації, що в свою чергу уможливорює проєкцію методологічного інструментарію теорії організації для реалізації визначених завдань.

Внутрішня інноваційність модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР визначає правомірність інноваційного підходу до дослідження цього процесу. Новаторство має пронизувати всі аспекти вивчення напрямків та розробки механізму впровадження модернізаційних технологій управління розвитком муніципальної економіки. Застосування інноваційного підходу, що об'єктивно пов'язаний з ризиком невизначеності, вказує на те, що сфера модернізації управлінських технологій є полігоном перманентних ризиків, що мають різну природу. Це певним чином орієнтує дослідження на врахування ризикових ситуацій та розробку системи профілактики ризиків модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР.

Ієрархічний підхід до дослідження модернізаційного процесу в рамках управління економічним розвитком ТСБР обумовлює врахування ієрархії суб'єктів управління муніципальним економічним розвитком, входження ТСБР як економічної системи в економічні системи вищого ієрархічного порядку. Цей підхід лежить в основі висунення певних гіпотез, розробки теоретичних ідей та концептуальних положень в процесі дослідження визначеного об'єкту, він дозволяє подолати стереотипні уявлення, що склалися щодо економічного розвитку ТСБР.

Корпоративний підхід пов'язаний з тим, що формування нової парадигми місцевого економічного розвитку дозволяє розглядати ТСБР як своєрідні корпорації, на які поширюються технології корпоративного управління. Корпоратизація є засобом забезпечення формування повноцінної територіальної спільноти, об'єднаної економічними інтересами, соціальними та політичними цілями. Вона відкриває нові можливості щодо пошуку технологій ефективної діяльності ТСБР на висококонкурентному регіональному, національному та світовому ринках. Корпоративний підхід в управлінні місцевим економічним розвитком дозволяє використовувати в процесі дослідження термінологічний апарат корпоративного управління: корпоративні відносини, дивіденди, акціонерний капітал, акціонування, частка в статутному капіталі корпорації, реінвестування прибутку, що є формою дифузії методології корпоративного управління в сферу муніципального управління.

ТСБР є своєрідним мікрорегіоном, дослідження якого слід проводити з врахуванням цілісної природної, економічної та соціальної триєдності середовища, забезпечуючи регіонально-цілісний підхід. Такий підхід дає змогу показати взаємозалежність економічної та соціальної систем, їх нерозривну єдність з природним довкіллям, рівновага відносин з яким формує засади екологічної безпеки та сталого розвитку ТСБР.

Дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР має орієнтуватися на людину, на досягнення оптимальних умов її життєдіяльності, забезпечення її соціального добробуту, в основі чого лежить гуманістичний підхід. Цей підхід обумовлює необхідність дослідження напрямків модернізації економічних інструментів соціального розвитку ТСБР. Гуманістичний підхід тісно пов'язаний з організаційним, за яким людина є центральним елементом будь-якої організації, що обумовлює її формування та визначає місію функціонування й розвитку.

Використання зазначених підходів в процесі дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР має базуватися на таких філософських загальнонаукових та специфічних принципах пізнання, адаптованих до предмету дисертаційної роботи: об'єктивності (досліджується не ідеально-абстрактна неіснуюча модель управління економічним розвитком ТСБР, а аналогова узагальнена змодельована система, параметри функціонування якої відповідають існуючим реаліям економічного розвитку ТСБР в Україні); детермінізму (проблеми функціонування механізму забезпечення економічного розвитку ТСБР зумовлені низкою чинників, які потрібно виявити і дослідити та на їх підставі віднайти шляхи нівелювання їх негативного впливу); поступовості та повноти (досліджувати модернізацію технологій управління економічним розвитком ТСБР як системи потрібно послідовно, розглядаючи кожен з її елементів, аналізуючи їх виникнення та розвиток, виявляючи взаємозв'язки між ними. Неприпустимим є ігнорування будь-якого з елементів, адже кожен елемент системи здійснює вплив на її загальний стан); розвитку (цей принцип є фундаментальною теоретичною основою наукового світогляду, методологією й логікою в дослідженні наукових проблем [9, 97]. Так, дослідження функцій суб'єктів управління економічним розвитком ТСБР має базуватися не на констатації статичного результату реалізації цих функцій, а на відстеженні руху об'єкту управління впродовж певного часу під впливом управлінських рішень); історизму (ТСБР, їх проблеми, труднощі управління їх економічним розвитком не виникли в 1991 році з дня проголошення незалежності України, а мають глибинні історично обумовлені причини, дослідження яких дасть змогу запропонувати найкращий варіант вирішення певної проблеми); єдності теорії та практики (теоретичні напрацювання створюють теоретико-методологічні засади модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР в практичній діяльності суб'єктів управління цим процесом); вибіркості (на статистичному обліку в Україні знаходиться близько 11,5 тис. ТСБР. Досліджувати проблеми функціонування кожної спільноти зокрема не є можливим. Так само важко визначити закономірності економічного розвитку базових адміністративно-територіальних одиниць при вивченні всієї їх сукупності. Тому доцільно досліджувати типологічно згруповані ТСБР на основі виявлення спільних проблем функціонування, тенденцій розвитку та порівняння їх з економічним становищем муніципальних систем в інших групах).

Реалізація зазначених принципів, забезпечення досягнення мети наукового дослідження вимагає використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання [10, 162-163].

Серед загальнонаукових методів доцільним є використання методів системного аналізу, порівняльного аналізу, синтезу, абстрагування, індукції та дедукції, моделювання, діалектики. Так, системний підхід зумовлює пріоритетність методу системного аналізу в процесі дослідження ТСБР як економічної системи з метою виявлення факторів, що сприяють динамізації її економічного розвитку. Для вивчення рівнів економічного розвитку ТСБР різних типів, співставлення технологій управління економічним розвитком ТСБР в різних спільнотах необхідно використовувати метод порівняльного аналізу. Узагальнення виявлених тенденцій, вироблення першочергових напрямків модернізації

економічного розвитку ТСБР вимагає застосування синтетичного методу пізнання. Потреба у зосередженні основної уваги на предметі наукового дослідження дозволяє використати метод абстрагування, що дасть змогу побудувати абстрактно-логічні моделі управління економічним розвитком ТСБР. Методи індукції та дедукції сприяють виявленню тенденцій економічного розвитку ТСБР певної території на основі детального вивчення кількох спільнот або, навпаки, дають можливість зробити припущення про наявність в конкретній ТСБР проблем, які притаманні певній групі муніципальних систем. В процесі пошуку шляхів підвищення ефективності управлінської діяльності суб'єктів управління економічним розвитком ТСБР доцільним є застосування методу моделювання, який дозволить змодельовати різні варіанти модернізації технологій управління місцевим економічним розвитком. Застосування загальнонаукових методів має базуватися на дотриманні пріоритетності діалектичного методу як всезагального методу пізнання [9], що дозволяє досліджувати певні явища та процеси в постійному розвитку.

До спеціальних методів пізнання, які доцільно використати в процесі дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР, доцільно віднести такі групи методів: економіко-математичні, статистичні, економіко-географічні, експертні. Зокрема, економіко-математичні та статистичні методи (оптимізації, індексний, інтегральних показників, статистичного групування) необхідно використати для опрацювання статистичної інформації, визначення потенціалу та виявлення траєкторії розвитку об'єкта, що досліджується. Для проведення аналізу функціонування муніципальних утворень як економічних систем, враховуючи мінливий вплив зовнішнього середовища, економічних систем прилеглих територій, доцільним є використання математичного інструментарію теорії ігор, що сприяє визначенню найбільш сприятливого варіанту розвитку подій. Створити узагальнену картину економічного розвитку ТСБР певної території дає змогу використання економіко-географічних методів. Так, за методом картографічного аналізу шляхом відображення статистичної інформації про економічний розвиток ТСБР певного регіону впродовж їх останнього десятиріччя на карті можна виявити тенденції економічного розвитку ТСБР, визначити першочергові напрямки спрямування важелів управлінського механізму. Метод векторної регіоналістики дозволяє оцінити (якісно й кількісно) місце ТСБР в регіоні, проаналізувати вплив інших територіальних утворень на соціально-економічну ситуацію в конкретній спільноті. Застосування винятково фактографічних методів пізнання обмежує об'єктивність та всебічність оцінки діяльності суб'єктів управління економічним розвитком ТСБР, визначення результативності середньо- та довгострокових програм соціального та економічного розвитку територіальних систем. Тому важливе місце в роботі необхідно відвести експертним методам, ефективність яких доведена зарубіжними дослідниками. Зокрема, в процесі виявлення та аналізу проблем економічного розвитку ТСБР, пошуку шляхів модернізації механізму його забезпечення доцільно використати методи експертних оцінок та групового генерування ідей. Зокрема, корисним є застосування методів проведення інтерв'ю та анкетування керівників органів місцевого самоврядування, місцевих органів державної виконавчої влади, організацій підприємницького сектору для вивчення позиції спеціалістів-практиків щодо підвищення ефективності управління економічним розвитком ТСБР. В процесі виявлення пріоритетних напрямів та вироблення дієвих шляхів реалізації управлінських рішень потрібно використати методи маркетингового аналізу. Територія певної базової спільноти розглядається як локальний ринок. Це дозволяє застосувати маркетингові інструменти для дослідження процесів формування ефективного механізму реалізації управлінських послуг, інформаційного забезпечення суб'єктів ринку, розробки стратегії економічного розвитку ТСБР.

Ефективну реалізацію математичного та статистичного апарату дослідження можна забезпечити на основі використання спеціальних програмних засобів, що застосовуються для аналізу соціально-економічних процесів в територіальних системах різних рівнів, зокрема таких, як Statistica 6.0, Statistica 8.0, SPSS, MIP. Це дозволить розв'язати низку завдань, що постають в процесі управління економічним розвитком ТСБР: оцінка рівнів економічного розвитку ТСБР; моделювання траєкторії економічного розвитку ТСБР в умовах зміни окремих параметрів його забезпечення; аналіз впливу інвестиційних потоків на динаміку місцевого економічного розвитку з використанням технології дисконтування; оцінка ризиків економічного розвитку ТСБР та створення імітаційної аналогової моделі поведінки спільноти в умовах кризових ситуацій. Математизація економічних процесів, що протікають в ТСБР, уможливить реалізацію потенціалу «розумного муніципалітету».

Низька якість інформаційного продукту регіональної статистичної служби, відсутність системності та невисокий рівень програмно-інформаційного забезпечення місцевих органів влади обмежує можливість практичного застосування прогресивних методів дослідження управління економічним розвитком муніципальних утворень, які використовуються в розвинутих країнах (багатомірний аналіз,

аналогового моделювання, функціональної формалізації). Так, первинна інформація про результати економічної діяльності суб'єктів господарювання, що функціонують на території ТСБР, агрегується лише на рівні міст обласного та загальнодержавного значення, адміністративних районів, областей, держави. Це блокує створення цілісної картини функціонування окремих місцевих економічних систем на рівні сіл, селищ та міст районного підпорядкування.

Методологія як важливий компонент гносеології визначає логіку дослідження, що передбачає його проведення не на основі хаотично точковості, а шляхом послідовного поетапного пізнання визначеного об'єкту. Логіка дослідження модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР, що визначає структуру роботи, повинна складатися з таких етапів:

1) теоретико-методологічний, що передбачає пізнання власне сутності модернізації як процесу та її об'єкту на науково-гносеологічному рівні, формування методології її дослідження;

2) емпіричний, що включає визначення існуючого стану технологій управління економічним розвитком ТСБР, чинників, тенденцій та проблем економічного розвитку цих спільнот, обґрунтування необхідності модернізації технологій управління місцевим економічним розвитком в умовах трансформаційних змін;

3) конструктивний, що передбачає розроблення концептуальних засад та практичних рекомендацій модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР за різними їх напрямками.

Науковість пошуку повинна забезпечуватися додержанням логічності дослідження вихідних категорій: «територіальна спільнота базового рівня», «економічний розвиток територіальної спільноти базового рівня», «технології управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня», «модернізація технологій управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня», що дозволить простежити їх взаємозв'язок та взаємозалежність, виявити спільні генетичні ознаки та особливості прояву в умовах трансформаційних змін.

Таким чином, ґрунтова комплексна теоретико-методологічна база дослідження сприятиме забезпеченню ефективності практичних рекомендацій щодо модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР.

Однак, слід зауважити, що запропоновані методологічні підходи до дослідження проблеми модернізації технологій управління економічним розвитком ТСБР потребують подальшого опрацювання та розвитку, відповідно до зміни соціально-економічної ситуації на місцевому рівні з врахуванням необхідності постійного удосконалення механізму забезпечення економічного розвитку ТСБР.

Література

1. *Муниципальная наука: теория, методология, практика* / [Гладышев А.Г., Иванов В.Н., Патрушев В.И., Авдеева Т.Т., Мельников С.Б.]; общ. ред. В.Н.Иванов. — М.: Муниципальный мир, 2003. — 284с. — (Энциклопедия управленческих знаний).
2. *Авдеева Т.Т. Экономическое развитие местного сообщества: методология и технология* / Татьяна Тимофеевна Авдеева. — Краснодар : Экоинвест, 2001. — 279с.
3. *Мамонова В.В. Методология управления территориальным развитием* / Валентина Василівна Мамонова. — Х. : Видавництво ХарРІ НАДУ "Магістр", 2006. — 196с.
4. *Макашева З.М. Муниципальное управление (методологические основы): Учеб. пособие [для студ. спец. "Государственное и муниципальное управление", "Менеджмент организации"]* / Макашева З.М., Калинин И.О. — М., 2001. — 50 с.
5. *Філософія: навч. посібник* / [І.Ф.Надольний, В.П.Андрущенко, І.В.Бойченко та ін.]; за ред. І.Ф.Надольного. — К.: Вікар, 1999. — 624 с.
6. *Монастирський Г.Л. Теоретико-методологічні засади модернізації технологій управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня* / Г.Л. Монастирський // *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. — 2008. — № 4.
7. *Монастирський Г.Л. Гіпотеза дослідження територіальної спільноти базового рівня як економічної системи* / Г.Л. Монастирський // *Вісник економічної науки України*. — 2008. — № 1. — С. 141-147.
8. *Монастирський Г.Л. Теорія організації: навч. посібник* / Григорій Леонардович Монастирський. — К.: Знання, 2008. — 319 с.
9. *Методологические основы научного познания* / Под ред. П.В. Попова. — М.: Высшая школа, 1972. — 272 с.
10. *Белуха Н.Т. Основы научных исследований в экономике* / Н.Т. Белуха. — К.: Вища школа, 1985. — 215 с.